

Yashil

IQTISODIYOT
TARAQQIYOT
va

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 6

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'sratish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinnbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbanov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 344 sahifa.

E'lion qilishga 2024-yil 25-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lif, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lif, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinnbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lif muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUpfessori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokururasi boshqarma boshlig'i o'rinnbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokururasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinnbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Күнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukhanov Sarvar Khan Munavvar Khanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhad, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokururaturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Oliy ta'lif islohotlarida – muhandislik maktablarini institutsional rivojlantirish asoslari	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Xufiyona iqtisodiyot mamlakatimiz rivojiga to'siq bo'lmoqda	20
Muxiddin Kalonov	
"Yashil" iqtisodiyotni moliyalashtirish amaliyotini takomillashtirish	24
Muhammadiyeva Maftuna	
Oliy ta'lif tizimidagi islohotlarda innovatsion yechimlarning zarurati	27
Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda ish beruvchilar va yonlanuvchilar o'rtaidagi iqtisodiy munosabatlarni aniq sotsiologik baholash.....	31
Dustmurodov Orifjon Ismatillovich	
Перспективы развития средств размещений в экологическом туризме на охраняемых природных территориях Узбекистана	40
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Bank kartalari orqali ko'rsatilayotgan xizmatlari bozorining rivojlanish borasidagi asosiy tendensiyalari va muammolari	49
Toiyirov Yunus Alamovich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsionraqabatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali import o'rnini bosish strategiyasini shakllantirish istiqbollari.....	55
Rustamov Alisher Raxmataliyevich	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lif maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	62
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Tijorat banklarida bank risklarini boshqarishning strategik ahamiyati.....	67
Altibayev Xudayberdi Kuvandikovich	
Klaster iqtisodiy subyekt sifatida: mohiyati va tasnifi.....	71
Usmonov Sharofiddin Pazltdinovich	
Tijorat banklari tomonidan yoshlar tadbirkorlik faoliyatini kreditlashning nazariy-uslubiy jihatlari.....	76
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Oliy ta'lif muassasalari xalqaro tasnifi: nazariya va tendensiya.....	81
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
Iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy resurslarini boshqarishda metodologik yondashuvlar va ilmiy qarashlar	86
Jivanova Nargiza Esanboevna	
Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari.....	93
Z. Abdikarimova, S. Madaminov	
Savdo korxonalari boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	97
Q. J. Mirzayev, Sh. M. Islomov	
Sociological Assessment of Migration Processes	102
Gulmurodov Kamoliddin Abdukodir ugli	
Current issues of business management in the context of digitalization of the economy	112
Safarov Bakhtiyor Djurakulovich, Kadirova Zulhumor Namazovna, Dadabaev Kuchkor Abdullaevich	
Методические основы маркетинговых стратегий акционерных обществ.....	118
Эркинов Шахзод Баходир ўғли	

Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	125
Abirkulova Sohibjamol	
Improving the Conceptual Framework for Modernizing the Tax System (Using the Example of Uzbekistan).....	130
Bakhrom Nomazov	
Ayollarning inson kapitalini rivojlantirishda kraufdanding platformasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	136
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Evaluating the Environmental Sustainability of Uzbek Firms in the Green Economy.....	142
Nurbek Xalimjonov Ulugbek ugli	
O'zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlanishida inson kapitalining roli	148
Eshmirzayev Faruddin Ilhomjonovich, Salimova Zaxro Sobirjon qizi	
Agrokластерларда асосија виситаларни модернизациялаш ва та'мirlash xarajatlarini tahlil qilish	155
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich, Mirzayev Behzod Abdug'ofur o'g'li, Narzullayev Nodirbek Aziz o'g'li	
Improving the Practice of Increasing the Effectiveness of Managing Innovation Processes in Commercial Banks	160
Juraev K. T.	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanish	164
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish va yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda soliqlarning roli va ahamiyati.....	169
Madraximov Baxtiyorjon Ortiqboy o'g'li, Rizayev Xabib Abduraufovich, Namazov Sa'dulla Namozovich	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tishning joriy holati tahlili.....	175
Rahmatullayeva Dilbar Olimovna	
Buxoro viloyatida savdo xizmatlari raqobatbardoshligini baholash uslubiyatini takomillashtirish..	181
Raxmatov Akmal Anvar o'g'li	
The Contribution of Transport in the Development of Tourism Industry (Case Study: Uzbekistan).....	187
Rofeeva Rukhshona Shavkatovna	
Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar	192
Qurbanbayev Shuhrat Bakberganovich	
Improving the Effective use of Funds From Taxes and Fees in Kashkadarya Region	196
Shakhzod Zokhidov	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni boshqarish	202
Kadirova Shaxnoza Ilhomovna	
Yangi O'zbekiston oliv ta'lif muassasalarida kadrlar tayyorlash masalalari.....	207
Usmonov Baxodir Suvonqulovich	
Temir yo'l transportida innovatsion faoliyatni rivojlantirish yo'llari	211
Nasimov Shavkat Vasiyevich	
O'zbekistonda banklararo raqobat.....	219
Zunnunova Xulkar Muxtorovna	
O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyasini ta'minlashni takomillashtirish	225
Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Kuchkarov Sanjar Baxtiyarovich	
Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari	229
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
Iqtisodiy xavfsizlik tushunchasining mohiyati.....	233
Aripov Oybek Abdullayevich, Madiyorov Shavkatbek Muxtarovich	

Aksiyadorlik jamiyatlarida konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risida hisobot tuzishning bosqichlari.....	237
Eshonqulov Azamat Abdiraximovich	
Davlat moliyaviy nazoratining turlari va shakllari.....	241
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
Tog' turizmini rivojlantirish manfaatlari yo'lida investitsiya resurslarini to'plash mexanizmlarini ishlab chiqish samaralari.....	245
Xidirov Alimardon Dagarovich	
The Main Role of the Teacher While Managing the Classroom and Some Aspects of Teaching English	248
Nilufar Turdiyeva	
Davlat xususiy sherikchilik faoliyatining menejment funksiyalari tizimida muvofiqlashtirishning ahamiyati	252
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li	
Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi	256
G. Sh. Qo'idosheva, A. J. Toshboyev	
Логистика в Азии: опыт и перспективы оптимизации	260
Каюмова Паризода	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish imkoniyatlarini oshirishning zamonaviy yondoshuvlari... G. I. Abdulxamidova	266
Повышение эффективности использования местных налогов и сборов в Кашкадарье: международная перспектива	272
Shahzad Zokhidov	
Financial and Credit Support for Investment and Innovative Developing Activities of a Tourist Enterprise	275
Rozokov Mukhammadaziz Mansurovich	
Роль контроля качества по хранению и переработке зерна в обеспечении продовольственной безопасности Республики Узбекистан	282
Холбекова Дилобар Расулжон кизи	
O'zbekistonda mahalla boshqaruvi tizimi faoliyatini takomillashtirish masalalari.....	289
Gafurov Ubaydullo Vaxabovich	
Kichik biznes va tadbirkorlik sharoitida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishning xorijiy tajribasi	296
Dilnoza Meyliyeva	
Cross Cultural Preoblems in International Business Negotiations	301
Xoldarova Fariza Tuxtabayevna	
Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani qo'llash	304
Haydarova Shoxista	
Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari	310
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish	315
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna	
Spin korxonalar – texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida	320
O'rinnov Dilshodjon Axmadjonovich	
Mintaqalarda makroiqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni takomillashtirish strategiyasi	324
Xolbekova Feruza Rasulovna	

MUNDARIJA CODERZHANIYE CONTENTS

Iqtisodiy o'sish va aholi daromadlari o'rtasidagi bog'liqlikning nazariy asoslari.....	329
Hasanova Nigora Hasan qizi	
Современное состояние маркетинга на рынке ценных бумаг Республики Узбекистан.....	334
Юлдашев Жамшид Абрамович	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik asosidagi investitsion loyihalarni moliyalashtirish	340
S. A. Karabayev	

SPIN KORXONALAR – TEXNOLOGIYALARNI TIJORATLASHTIRISHDA MUHIM TUZILMA SIFATIDA

O'rino Dilshodjon Axmadjonovich

Farg'onha davlat universiteti, katta o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovatsiyalarni amaliyotga joriy etish, uning O'zbekistondagi huquqiy asoslari va qis-qacha tahlili, oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-texnik ishlasmalarni amaliyotga joriy etishning keng tarqalgan shakllaridan bo'lgan spin korxonalar va ularning o'ziga xos ayrim jihatlari haqida fikrlar yuritilgan.

Kalit so'zlar: ilmiy-texnik ishlama, texnologiya, innovatsiya, tijoratlashtirish, innovatsion infratuzilma, "spin-off" korxona, "spin-out" korxona.

Abstract: This article discusses the implementation of innovations, its legal basis and brief analysis in Uzbekistan, spin enterprises, which are common forms of implementation of scientific and technical developments in higher education institutions, and some of their unique aspects.

Key words: scientific and technical development, technology, innovation, commercialization, innovative infrastructure, "spin-off" enterprise, "spin-out" enterprise.

Аннотация: В данной статье рассматривается внедрение инноваций, его правовая основа и краткий анализ в Узбекистане, спин-предприятия, которые являются распространенной формой внедрения научно-технических разработок в высших учебных заведениях, и некоторые их уникальные аспекты.

Ключевые слова: научно-техническое развитие, технологии, инновации, коммерциализация, инновационная инфраструктура, "спин-офф" предприятие, "спин-аут" предприятие.

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri milliy va mintaqaviy darajada innovatsion faoliyatni faollashtirishdir.

Muhtaram Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev "Mamlakatimizni innovatsion rivojlantirish strategiyasi va mexanizmlari, eng avvalo, shu davlatda yaratilgan intellektual va ilmiy-texnikaviy salohiyatdan qanchalik samarali foydalanish bilan chambarchas bog'liq"ligi, "endigi vazifa – nafaqat ilmiy tadqiqotlar va ishlasmalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, balki ularning natijalarini amaliyotga tatbiq etishga qaratilgan samarali mexanizmlarni yaratishdan iborat"ligini alohida ta'kidlab o'tdilar¹.

Hududlarda xo'jalik yurituvchi subyektlarning innovatsion faolligini kuchaytirish bo'yicha chora-tadbirlarning ahamiyati innovatsiyalarni davlat iqtisodiyotining muvaffaqiyati va farovonligi asosi sifatida e'tirof etish bo'yicha jahon tendentsiyalari bilan bog'liq. Rivojlangan G'arb mamlakatlarida innovatsiyalarni yaratish va ommalashtirishga katta e'tibor berilmoqda, ilmiy ishlasmalar natijalarini bozorga olib chiqish, ya'ni ularni tijoratlashtirish bo'yicha katta tajriba to'plangan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Innovatsion faoliyat va innovatsion marketing tushunchalarining asosini "innovatsiya" so'zi tavsiflaydi. Ta'kidlash kerakki, bu tushunchaga o'zbek, rus va xorij adabiyotlarida ham ko'plab ta'riflar berilgan. "Innovatsion faoliyat" atamasi negizida, ko'rinib turibdiki, avvalambor, "innovatsiya" so'zi ushbu so'z negizining o'zida esa, "novatsiya" so'zi yotadi. O'zbek tili lug'atiga bu so'zlar xorijiy tillardan kirib kelgan. Chunonchi, inglizcha "innovation", ruschasiga "innovatsiya" so'zi lug'atlarda "novovedeniye", "novatorstvo" sifatida talqin etilgan. Rus tilida berilgan talqinga ko'ra, bu so'z o'zbek tiliga "yangilik kiritish", "yangi usul", "kiritilgan yangilik" kabi

1 Sh. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent. "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. 464 bet.

ma'nolarda tarjima qilingan va izohlangan. O'zbek tili izohli lug'atida "Innovatsiya" atamasiga – iqtisodiyotda texnika va texnologiyaning yangi turlarini (avlodlari) joriy etish maqsadida sarflangan mablag'lar tushunchasi sifatida keltirilgan.²

"Innovatsiya" mohiyatan murakkab, ko'p qirrali masala bo'lib, bu iqtisodchi olimlar yondashuvdagi farqlar bilan ham izohlanadi. Xorijning iqtisodiy adabiyotlarida "innovatsiya" salohiyatlari fan-texnik taraqqiyotni yangi mahsulotlar va texnologiyalar ko'rinishida ro'yobga chiqishi sifatida talqin qilinadi.³

Butun jahon iqtisodchi olimlari "innovatsiya" atamasiga ta'rif berishda, turlicha yondashuvlarni amalga oshirishgan. Ular "innovatsiya"ga bir- biridan farqli ravishda innovatsiyalarni yaratish, rivojlanish kabi ta'riflар bilan boyitganlar. Masalan, birinchi yondashuv tarafdarlardan biri X. Bernet: "Innovatsiya - yaratiladigan yan-gilik, har qanday g'oya, faoliyat yoki moddiy natija" bo'lishi mumkin degan ma'noda ta'rif bergen bo'lsa, P. F. Druker esa "Innovatsiyani biznesning yangi bir turi" deb qayd etgan. Ikkinci yondashuv olimlari birinchi yon-dashuv olimlaridan farqli ravishda asosiy e'tiborni ishlab chiqarishga qaratishgan. Umuman olganda, jahoning ko'zga ko'rigan iqtisodchi olimlari "innovatsiya"ga ta'riflarni turlicha berib, bir-birlarini fikrini to'ldirib borishgan. Masalan, Ya. Kuk va P. Mayerslar "Innovatsiya-g'oyaning paydo bo'lismidan uning tayyor mahsulotga aylanib, bozor iste'moliga chiqunga qadar bo'lgan butun jarayon" deb ta'rif berishgan.⁴

M. Dodgsonning ta'kidlashicha esa "Innovatsiya - u o'ziga ilmiy, texnologik, tashkiliy va moliyaviy faoliyatni mujassam etgan holda tijoratga yangi (yoki takomillashgan) mahsulot, yoki yangi (yoki takomillashgan) ishlab chiqarish jarayonini yoki yangi (yoki takomillashgan) uskunani taklif etishdir".⁵

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'rganish jarayonida mavzu bo'yicha statistik ma'lumotlar va nazariyalarni o'rganishda mantiqiy fikrlash, ilmiy kuzatish, tizimli yondashuv, statistik usullar qo'llanildi. Tahlil davomida O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining statistik ma'lumotlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Inovatsiyalar mamlakat iqtisodiyotni rivojlantiruvchi hamda mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi asosiy omil hisoblanadi. Shundan kelib chiqqan holda bugungi kunda O'zbekiston iqtisodiyotida inovatsion yutuqlar hajmini oshirish eng muhim dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Inovatsion yutuqlarning hajmi oshishi bu yangi korxonalarning qurilishi, mavjudlarining modernizatsiya qilinishi, yangi mahsulot tur-larining paydo bo'lishi, raqobatni kuchayishidan dalolat beradi. Shundan kelib chiqqan holda inovatsiyaning mamlakat makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ahamiyati beqiyosdir.

Xorijiy mamlakatlarda ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishning asosiy shakli innovatsion kompaniyalarni tashkil etish hisoblanadi. Yangi yuqori texnologiyali innovatsion kompaniyalar yangi turdag'i mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqaruvchi korxonalar sonining ko'payishi, yangi ish o'rinnarining yaratilishi, davlat budgeti soliq daromadlarining ortishi, hududlar jozibadorligining ortishi, yuqori ilmtalab sohalarning vujudga kelishi va rivojlanishi, akademik tadbirkorlikning rivojlanishi orqali tijoratlashtirish va texnologiyalar transferi uchun jozi-bador kanaldir.

Inovatsiyalar rag'batlantirishning ushbu shakli istiqbollarini tushungan holda, Respublikamiz hukumati innovatsion tadbirkorlikni rivojlanish va qo'llab-quvvatlash, ayniqsa, yangi texnologiyalar, ilmiy ishlanmalar va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlarni yaratish sohasida faol choralar ko'rmoqda.

Bunday turdag'i innovatsion kompaniyalarni yaratish manbalaridan biri ularni g'oyalari, ilmiy ishlanmalar va texnologiyalarning bevosita yetkazib beruvchisi bo'lgan ilmiy va ta'l'im muassasalari negizida tashkil etish hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi Qonuning 22-Ilm-fan va ishlab chiqarishning uzviy bog'liqligi" da ilm-fan va ishlab chiqarishning uzviy bog'liqligi quyidagilar orqali ta'minlanishi belgilangan⁶:

- innovatsion mahsulotlar va xizmatlarni yaratish hamda qo'llash uchun qulay muhitni shakllantirish;
- innovatsiyalarni joriy etishdan manfaatdorlikning tashkiliy-huquqiy tizimini takomillashtirib borish;
- tadbirkorlik subyektlari huzurida tegishli yo'naliishlarda ilmiy tashkilotlarning faoliyatini yo'lga qo'yish, ilmiy faoliyat yuritayotgan xorijiy hamkorlar bilan izchil va samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish;

2 Qaxxorov A.J. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali №6, noyabr-dekabr, 2015-yil. www.iqtisodiyot.uz

3 Yo'ldoshev N.Q., Mirsaidova Sh.A., Goldman Y.D. Innovatsion menejment. Darslik. –T.; TDIU. 2011. 6-b.

4 Cooke Ian, Mayers P. Introduction to Innovation and Technology TransferBoston: Artech House, Inc., 1996.

5 Dodgson M. The management of technological innovation: An international and strategic approach. – Oxford University Press, 2000.

6 O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida, 22-modda. 29.10.2019-y. O'RQ-576-son.

- ishlab chiqarish tarmoqlari va tadbirkorlik subyektlaridan innovatsion mahsulotlar va xizmatlarga buyurtmalar olish;
- innovatsion infratuzilmani (texnologiya parklari, texnologiyalarni tarqatish (texnologiyalar transferi) markazlari, innovatsion klasterlar, vechur jamg'armalari, biznes-inkubatorlar va boshqalarni) rivojlantirish;
- xususiy ilmiy tashkilotlar faoliyatini yo'lga qo'yish;
- innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash;
- soliq imtiyozlarini qo'llash.

Oliy ta'lim muassasalari qonunchilikda belgilangan tartibda ilmiy faoliyat natijalarini tijoratlashtirish bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar, ilmiy asbob-uskunalardan jamoaviy foydalanish markazlari va boshqa tashkilotlarni ta'sis etish, shuningdek noyob ilmiy obyektlarni tashkil etish huquqiga egadir⁷.

Qonunchilikda ilmiy va ilmiy-texnikaviy faoliyat natijalarini tijoratlashtirishning asosiy usullari sifatida quyidagilar belgilab berilgan⁸:

Ilmiy va ilmiy-texnikaviy faoliyat natijalaridan foydalangan holda tovarlarni (bajarilgan ishlarni, ko'rsatilgan xizmatlarni) realizatsiya qilish yoki ushbu natijalardan o'z ehtiyojlari uchun foydalanish;

Tijorat tashkilotlarni tashkil etish, bunda ularning ta'sischilaridan biri ustav fondiga o'z hissa sifatida intellektual mulk obyekti yoki tayyor texnologiyani kiritgan muassassa (yoki ixtisoslashtirilgan affillangan tashkilot) hisoblanadi;

Intellektual mulk obyektlariga bo'lgan mulk huquqlarini uchinchi shaxslarga o'tkazish va mazkur obyektlardan foydalanish huquqini litsenziya shartnomalarini tuzish orqali, shu jumladan, ularni keyinchalik ushbu huquqlar oluvchisi tomonidan tijoratlashtirish sharti bilan berish.

Suningdek, oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot ishlari natijadorligini oshirish, yoshlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish, ilm-fanning innovatsion infratuzilmasini shakllantirish bo'yicha budjetdan tashqari mablag'lar hisobiga startap loyihalari asosida tijoratlashtirish salohiyati yuqori bo'lgan yangi mahsulotlar va texnika-texnologiyalarni yaratish orqali oliy ta'lim muassasalari huzurida ilmiy-tadqiqot natijalarini amaliyotga joriy etish bilan shug'ullanuvchi "spin-off" va "spin-out" korxonalarini tashkil etish, akademik tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha tadbirlar eng muhim yo'nalishlardan biri sifatida belgilab berilgan⁹.

Mazkur tadbirlardan asosiy maqsad oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tadqiqot institutlari qoshida shunchaki korxonalar tashkil etish emas, balki raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqaradigan va daromad keltiradigan korxonalarini tashkil etishdan iboratdir. Buning uchun innovatsion kompaniyalarni tashkil etishning ishchi, universal va samarali sxemalarini yaratish kerak.

Spin-off kompaniyalar - yangi mahsulot yoki texnologiyani mustaqil ravishda ishlab chiqish, o'zlashtirish va bozorga joriy etish maqsadida bosh kompaniyadan ajratilgan avlod kompaniyalari hisoblanadi. Bunday kompaniyalar asosiy tashkilotini tark etgan xodimlar tomonidan tashkil etilgan kompaniya bo'lsada, u asosiy tashkilot bilan kuchsiz aloqalarni saqlab turadi¹⁰.

Spin-off kompaniyalari bir maqsad - ilmiy tadqiqot faoliyati obyektini bozorga chiqarish uchun bosh kompaniya tomonidan yaratilgan texnologiya yoki rivojlanish bazasiga asoslanadi.

Spin-off kompaniyalarni tashkil etishning ikkala modeli ham yaratilayotgan kompaniyaga sarmoya kiritish uchun aktsiyadorlar mexanizmiga asoslanadi. Ta'sischi kompaniya yangi tashkil etilgan korxonada ulushning nazorat paketiga ega bo'lib, agar yangi kompaniya muvaffaqiyatli bo'lsa, kompaniyani o'z tarkibiga qayta kiritishi yoki uni foyda bilan sotishi mumkin. Shu bilan birga, "spin-off" modeli bo'yicha tashkil etilgan kompaniya korxona (ilmiy tashkilot) dan ajratiladi. Bosh kompaniyaning ayirma korxona ustidan boshqaruv nazoratini yo'qotgan holda sho'ba korxonaga aylanadi.

Spin-out kompaniyalari spin-Off kompaniyalarni tashkil etish modeli bilan juda ko'p o'xshashliklarga ega. Spin-out kompaniyalari yangi mahsulot yoki texnologiyani mustaqil ravishda ishlab chiqish, o'zlashtirish va bozorga joriy etish maqsadida bosh kompaniyadan ajralgan avlod kompaniyalaridir. Ular asosiy tashkiloti bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqasi bo'lmagan kompaniya bo'lib, yangi kompaniyani tashkil etishni tanlash ish beruvchi emas, balki xodimlar tomonidan amalga oshiriladi¹¹.

7 O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida, 17-modda. 29.10.2019-yil O'RQ-576-son.

8 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3855-sonli "Ilmiy va ilmiy-texnikaviy faoliyat natijalarini tijoratlashtirish samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori(14.07.2018-y.).

9 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" (08.10.2019 yil PF-5847-son).

10 https://www.researchgate.net/publication/286284409_Defining_university_spin-offs#pf3 - (elktron resurs - murojaat vaqtı - 17.04.2024

11 https://www.researchgate.net/publication/286284409_Defining_university_spin-offs#pf3 - (elktron resurs - murojaat vaqtı - 17.04.2024)

Bunday kompaniyalarni tashkil etishning afzalligi - to‘g‘ridan-to‘g‘ri moliyaviy yordam, bosh kompaniyaga imtiyozi shartlarda binolar va maxsus jihozlar berish orqali dastlabki bosqichlarda ajralib chiqadigan kompaniyalar faoliyatini qo‘llab-quvvatlash imkoniyatidir. Spin kompaniyalari ilmiy-tadqiqot ishlari bilan faol shug‘ullanadigan va ilmiy tadqiqotlar natijalarini bozorga chiqarishni xohlovchi korporativ tuzilmalar asosida ham, universitetlar, ilmiy-tadqiqot institutlari, ilmiy tashkilotlarning ilmiy tuzilmalari negizida ham tashkil etilishi mumkin.

Spin korxonalari faoliyatining muhim natijalari ilmiy faoliyat natijalarini tijoratlashtirish, bosh kompaniyaning budgetiga qo‘srimcha daromad olish, shuningdek, bosh kompaniyaning innovatsion faolligini kuchaytirishdir. Oxirgi holat innovatsion faoliyatini rivojlantirishga intilayotgan universitetlar va ilmiy tashkilotlar uchun ayniqa muhimdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida fikrlarni umumlashtirib shuni aytish mumkinki, innovatsion firmalarni tashkil etishda spin modellaridan foydalanish xo‘jalik yurituvchi subyektlar, xususan, o‘z ilmiy faoliyati natijalarini tijoratlashtirishga intilayotgan oliy o‘quv yurtlari va ilmiy-tadqiqot tashkilotlarining innovatsion faoliyatini faollashtirishga yordam beradi.

Spin-off va spin-out kompaniyalar tomonidan taqdim etiladigan imtiyozlar tufayli universitetlar va ilmiy tashkilotlar bunday kompaniyalar faoliyatidan ijobji iqtisodiy, ijtimoiy va innovatsion samara oladi, innovatsion firmalarni tashkil etishning samarali ishlaydigan modellari alohida xo‘jalik yurituvchi subyektlar va umuman mintaqalarning iqtisodiy va innovatsion rivojlanish darajasini sezilarli darajada oshishi uchun xizmat qiladi.

Foydalilanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Sh. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent. “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021. 464 bet.
2. Qaxxorov A.J.. “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali №6, noyabr-dekabr, 2015 yil. www.iqtisodiyot.uz
3. Yo‘ldoshev N.Q., Mirsaidova Sh.A., Goldman Y.D. Innovatsion menejment. Darslik. –T.; TDIU. 2011. 6-b.
4. Cooke Ian, Mayers P. Introduction to Innovation and Technology TransferBoston: Artech House, Inc., 1996.
5. Dodgson M. The management of technological innovation: An international and strategic approach. – Oxford University Press, 2000.
6. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Ilm-fan va ilmiy faoliyat to‘g‘risida, 22-modda. 29.10.2019 -y. O‘RQ-576-son.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3855-sonli “Ilmiy va ilmiy-texnikaviy faoliyat natijalarini tijoratlashtirish samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘srimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi ñaror. (14.07.2018 y.)
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlanish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” (08.10.2019 yil PF-5847-son).
9. https://www.researchgate.net/publication/286284409_Defining_university_spin-offs#pf3 - (elktron resurs – murojaat vaqt – 17.04.2024).
10. https://www.researchgate.net/publication/286284409_Defining_university_spin-offs#pf3 - (elktron resurs – murojaat vaqt – 17.04.2024).

Yashi

IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnalni manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

E-mail: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnalni 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

